

A máriagyűdi kegytemplom Egy hét, természetesen

A honfoglaló magyarok keresztény hitre térítésén munkálkodó bencés szerzetesek részére Szent István király Pécsváradon apátságot alapított. Az itt élő bencések — a magyarok hitének erősítésére — a gyűdi forrás fölé, azon a parton, ahol a régi római út és a hegyre vezető gyalogút elágazott, kis kápolnát emeltek, amelybe Mária szobrát állították.

A falu, amely a kápolna közelében terült el, a Baranya déli részét birtokba vevő és szálláshelyét, székhelyét itt berendezte Gyúd alvezér nevét vette fel s viselte. Gyúdot a XVII. századtól kezdik Gyúdnak írni.

A kápolna megépítése után Gyúd lett a központja a vidék Mária-tiszteletének. Gondozását a Szalók-nemzettség által 1120–1135 körül Vókányban alapított és Szentháromság-ról elnevezett bencés apátság szerzetesei vették át a pécsváradaktól.

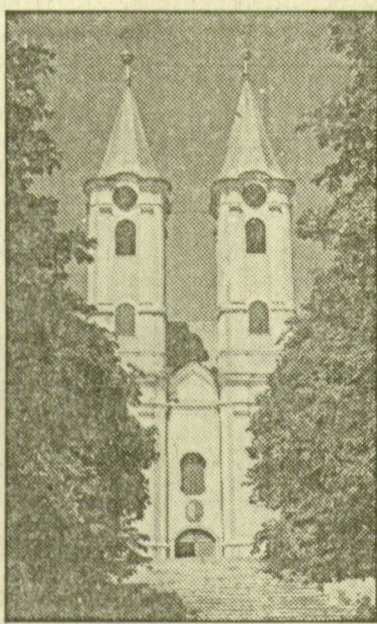
Amikor kevéssel ezután VII. Lajos francia király a Szentföldre induló keresztes hadak élén átvonult Magyarországon, a magyar király, II. Géza (Vak Béla fia) az ország déli határáig kísért s huzamosabban időzött Gyúd környékén. A magyar királynak különböző politikai gondjai voltak — egy trónkövetelővel kellett megküzdenie, a görög Bizánc is ellenségesen viselkedett —, s hogy az égiek segítségét megnyerje, 1148-ban kis templomocskát építtetett a gyűdi kápolna helyére, mégpedig a Csukma-forrás és a Gyűdi-forrás közé. A nép hamarosan elnevezte a Forrásközi Nagyasszony templomának. Miután a király többször is imádkozott itt, a hely egyre látogatottabb lett. Szívesen keresték föl a pécsi püspökök is, köztük a jesus hamanista: Janus Pannonius. Ekkor azonban a gyűdi templomocska már három évszázada állt a két forrás között, s azt beszéltek róla, hogy aki buzgó hittel könyörögött ott Máriának, annak imái beteljesednek, a betegek meggyógyulnak. A környék nemesége kezdett a templomocska alá temetkezni, adományokkal halmozták el.

Virágzásának a török megjelenése vetett véget, amikor 1543-ban elfoglalta a Gyúddal szemben fekvő Siklós várát, amelyet ugyancsak II. Géza kezdett építtetni a Johannita-lovagrend számára. Hogy a 143 éves török uralom alatt mi történt II. Géza gyűdi templomocskájával, nem tudjuk biztosan. Lehet, hogy átalakították török imaházzá, de valószínűbb, hogy reformátussá vált. Baranya déli részén, pontosabban Laskón élt ugyanis a Ferenc rendi szerzetesből nagy hatású reformátorrá lett Sztárai Mihály prédikátor, aki nem csupán Baranya népét, hanem Siklós urát, Perényi Péter erdélyi vajdát is áttekelt az új hitre. Azok a baranyai magyarok tehát, akiket a török nem gyilkolt le, nem fűzött rabláncra, reformátussá lettek.

A siklósi várat 1686. október 30-án foglalták vissza a töröktől. Ugyanekkor került vissza Gyúd is. A templomocskát azonban alaposan megviselték az évszázadok. Csupán szentélye volt ép, a beomlott templomhajó tetejét náddal fedték le. S mivel Gyúd lakossága Sztárai működése óta református volt, a templomocskát is ők vették birtokukba. A Siklóra érkező ferencesek — különböző látomásokra hivatkozva — vissza akarták szerezni a gyűdi templomocskát a katolikusok számára s kieszközlötték, hogy ebben az államhatalom támogassa őket. A siklósi Ferenc-rendi plébános tehát körmenetet vezetett Gyúdra egy szakasz katona védelme alatt. A vezénylőt tiszt egyszerűen elűzte a templomban álló kálvinista prédikátort, majd az épületet átadta Pávis plébánosnak, aki Radonay püspök felhatalmazásával felszentelte a templomot.

A csodatevő Mária-szobor azonban már nem volt sehol, időközben elkallódott. Ezért a siklósi ferencesek szobor után néztek, s találtak egy fölöslegessé váltát a Dráván túli Kaproncán.

A Kaproncáról szerzett új szobor nem állt sokáig a gyűdi oltáron, mert 1704-ben, amikor Rákóczi kurucai visszavonultak Siklósról, a labancokkal beözönlő rácok dülásai elől Eszékre menekítették, ahol a kapucinusok megőrzésre átvették. A harcok elűlte után a siklósiak elmentek a szoborért, de a várparancsnok nem engedte meg a kapucinusoknak, hogy

visszaadják. Az ügyből per lett, de I. József király a szobrot az eszékieknek ítélte.

Gyúd azonban nem maradt sokáig Mária-szobor nélkül. Nesselrode Ferenc pécsi püspök — más változat szerint Radonay —, a főoltáron ma is látható, a gyermek Jézust karján tartó Mária szobrot ajándékozott a templomnak. Ismét szárnyra kaptak a hírek az itteni csodás imameghallgatásokról és gyógyulásokról, s a falvak népe tódulni kezdett Gyúdra. Nemcsak Baranya, Somogy és Tolna, hanem a Bácska és Dráva — Száváköz hívó lakosai is ide zárandózkodtak. Körmenettel, templomi zászlókkal, hogy a gyűdi Mária előtt könyörögjenek önmaguk és községük jólétéért. A kis templomocska hamarosan szűknek bizonyult. S ekkor lépnek színre a Batthyányak, Siklós és a környék új földesurai, név szerint gróf Batthyány Károly generális, horvát bán, aki a török háborúban megbetegedett, de az orvostudomány képtelen volt lábra állítani. Ekkor anyja, Strattmann Eleonóra a gyűdi Máriához imádkozott. Batthyány felépült, s hálából 1736–42-ben megnagyobbíttatta a kegytemplomot, amely akkor nyerte el mai formáját. A régi, II. Géza-féle templomocskát az új épület magában foglalja. 1839-ben kezdték építeni a templomhoz csatlakozó ferences zárdát, amelyet a közben hercegi rangot kapott tábornagy halála utáni esztendőben, 1773-ban fejeztek be. A templom érdekessége, hogy tornyait a hajó oldalához építették.

CSONKARÉTI KÁROLY

VECSERNYÉS IMRE

Kibírhatatlan vágyat éreztem arra, hogy egy hosszú, szomjas pillanatban a versről lemondjak, azaz magát a vágyat szüntesse

meg a kimondással, ami olyan pótszer csupán a szöveggel szemben, mint hangot űző kongás a teremben, hisz maga a vers szólal meg kongva

végül, egy történet foglatában például, midőn igazolványképem — a villamoson, szétnyíló táskámban —

bűntetendő cselekménynek nézem, s e tévedésben, hullában az áram, dolgom végezve élem megszűnésem.

Kórterem

Ez az alkony ajakból serkenő vér. Az erdőn megbódult őzek szaladnak. mellkasuk parázs, levegőt se kapnak. Akár kezei tördelő nővér,

zajtalan futkos egy légies alak: kérges némaságban a felnövő szél. Ágak ablakán a tisztás egy főtér, mint részeg mocska, olyan a patak.

Városnyi erdő ez vagy kórterem? Minden mondatom torka egy csatorna. Önmagát nyeli el, ami megterem,

így lesz az őzek futása torna a pusztulásnak s ekként lenne tetem holtával a szépség, hogyha volna.

Az embernek néha szüksége van arra, hogy elvonuljon. Ki a lakása négy fala közé, más a természetbe. Vízpartra, horgászni; hegyvidékre, túrázni; barátja „birtokára”, kapálni; kalákában házat építeni. Nem olvasni újságot, a rádiót is csak pontos idő miatt kapcsolni be, tévét pedig végképp nem... Szóval elvonulni, kizökkenni a kerékvágásból, a meglazult idegek, enyhe szívzorítások, mind gyakoribb rosszkedvek elől a másfajta energiákat égető „valami másba” belefeledkezni.

VASÁRNAP A LUCERNA még olyan kicsi volt, hogy kérdésessé vált: egyáltalán járhat-e arra a nyuszika. Pedig jó lett volna ismétetni a tavalyi mókát: térdigérő lóhereföldön gázol a család összes gyermeke, kutatva, miféle finomságokat, apró ajándékokat szórt szanaszét a „sajnos, már elszaladt” húsvéti nyúl. Tudja persze mind, hogy anyja, apja gumicsizmája mitől vizes, a reggeli harmattól gyönyös lucernában mégis sikongva kutat. Tavaly.

Am az idén — enyhe tél, korai húsvét ide vagy oda — a lucerna tartja magát a naptárhoz: arasznyi sincs még, talán csak a kisebbfajta csokitojásokat rejti el. A játékot mégis elkezdjük, csak sokkal hamarabb gazdára lel minden színes csomag. Valahogy nem az igazi így — mondja E., mire Sz., védvén birtoka becsületét, a hereföldről kimagasló tulipánokra mutat: „Legalább az idén nem lesznek a kaszám áldozatai. Tavaly úgy elbújtak a nagy zöld tengerben, hogy virágnylás előtt levágtam mindet szárustul, levelestül.”

Tényleg, a tulipánok! A lucernavetés előtt virágágyása lehetett ott Annak, az előző tulajdonosnak, s noha annak már néhány éve, most először jöhettek elő az elnyomatásból a sárga-narancs-piros-lila tulipánok. Kedvezett az idő? Megnőtt az elszántságuk? Vagy nem bírták már tovább az uralkodó, a lucerna egyre fojtogatóbb gyökérszorítását? Tenniük kellett valamit, kétségbeesetten, s reménykedve mégis, hátha most rájuk figyel, s megvédi őket a lekaszálastól a föld fölötti világ.

Próbaképpen s óvatosan kiástunk egy hagymát. Átültettük szabadabb földre. Lessük, feltjük, pátyolgatjuk, de nem tudjuk, az új helyen gyökeret tud-e eresztetni...

HÉTFOŊ AZ ERDŐN TÚL, a búzavetésben őzcsapat legelészik. Ezt persze nem tudni előre, mikor lefekvés előtti utolsó sétánkra indulunk a gyerekekkel. Hűvösödik, hát melegítőjükre anorákok, tornacipő lábukra inkább csizmát húzunk — megannyi zajforrás persze. Susog a dzekei, szabadabban gázol a tavalyi avarban a csizmások csapata, egy-két indánülvöltés is elhangzik persze — de ekkor messze még a búzavetés, az

őzek ügyet sem vetnek ránk. Am ahogy kifelé jutunk az erdőből, és előrelátóan csöndesebbre fogjuk a gyerekeket, valamit megérezhetnek a közeledő veszélyből. Veszély? Ugyan kérem! Néhány békés városi gyerek, aki legalább messziről szeretné egyszer megcsodálni az őzike pötttyeit, ámulni vágta a balerina-kecsességének, meg két felnőtt, aki még egy betörőt sem tudna fejbe kólintani — miféle veszély az ilyen?

De az őzek ezt persze nem tudják. Megmerevednek, karcsú nyakuk megfeszül, s noha már percek óta pissenés nélkül hasalunk az erdő szélén a kivételesen nem csörgő avarban, egyszerre csak kiugrik közülük egy, nyilván a vezér, s szinte úszik utána a levegőben a többi is. „Miért mennek el? Mi csak simogatni akaruk őket, hoztunk kockacukrot is” — suttog L., s mert már ügyis mindegy, meglehetősen ricsajjal az őzek után vezényli gyerekcsapatát.

„Felőlünk fúj a szél, megérezték az emberszagot” — magyarázza Sz., aki nem csak állatkertben látott már őzet. „Csodálatos képességük ez az állatoknak” — mondom erre, bölcsubán. S bár hallgatva ballagunk visszafelé, biztos vagyok abban: ő is irigylis az őzeket, hogy messziről megérik az ellenség szagát.

KEDDEN A FÖLDIMOGYORÓ vetése van soron. Apósom kapta valakitől, átadta, ő nem kínlódik vele, próbáljuk meg mi a homokon. Egy könyvespolcnyi szakkönyv névmutatóját böngésztem át, mindössze annyi derült ki Jimmy Carter vagyonának megalapozójáról, hogy a hüvelyesek családjába tartozik. Jó, hát akkor mint a borsót, sorba vagy mint a babot, bokrba... Na, de most melyiket?

Nálunk már burgonyát is tilos vetni, mert kisebbeket szedek föl őszszel, mint amelyet elvetek tavasszal, tehát az egészet nagy titokban kell csinálnom, meg ne tudja a ház ura. Kétségbeesítő ez a magamra hagyatottság, de csak hajt a kíváncsiság, meg kéne próbálni! Persze a vetésmód még csak hagyján, de mi lesz a tápiégnnyel, s hogy öntözni, kell-e majd? Milyen legyen a sortávolság, s árnyékba inkább, vagy napra?

Legjobban a könyvekre haragszom, kidobott pénz valamennyi, ha a sok nagyokos szerzőből egynek sem jutott eszébe, 1988 áprilisában én majd kapok egy zacskó földimogyorót. És bár úgy szeretnék kezdeni vele valamit, fáradnék is érte — nincs, aki határozottan, a lényegre koncentrálna megmondandá, netán megmutatná: így és így...

SZERDÁN A KUCKÓT kezdik takarítani a gyerekek. A kuckó a pinceház padlása, tele tüllel-büllel, uraságtól levett színes ronggyal, játékkal, kacattal. Az ő birodalmuk, tartásuk is rendben! Amíg csak a lomot kell leadogatniuk, s kiűrtetni mind a két négyzetmétert, gyorsan megy a dolog, s lelkesen. Még a tapasztás is csak-csak, elég rendszeren, összekénhetik magukat, méghozzá engedélylyel! Amikor a kuckó újrendezése, a visszapakolás jön sorra, már könyörgőre kellett fogni a dolgot. Kizárólag az erőlyes fellépésnek köszönhető, hogy a munkakerülő zsványok legalább visszalapátolják a holmijaikat. Ez volt délelőtt.

A délutáni szabadfoglalkozás második órájában lett gyanús a csönd. Se fa tetejéről rikoltózás, se békafozdás, se semmi... De megvannak végül, ülnek bent a főlágott fa tárolására szolgáló, egykor jobb sorsra tártolt fagőrében, s fenemód dolgoznak. Veritékes arcukra foltokban tapad a por, hajuk csapzott, egymás kezéből kapkodják... úristen, mit csináltak itt?

Valamikor tavaly nyáron egy megdöglött pillanatban oda rejtettem az eltűnésről papírosokat. Újságot, félresikerült irkafirkát, cementeszákot, őrdög tudja, mit, két nagy papírdobozba. Hát azt válogat-

ják: ez kell — ez tűzrevaló. S amire még szükségük lehet, egy-egy kivág-nivaló kép, vagy fontos közlés miatt, az glédába, de elvágólag ám, ott tornyosul a... na nem, ez már nem lehet igaz... a példás sorokba, oszlopokra rendezett fahasábok, kvázi polcok tetején. Külön szakszóban a szemét, amit „majd hazaviszünk a konténerbe”, külön stószban az összehajtogatott rongyok, már ami nincs kiagatva függöny, térelválasztó, s leterítve szőnyeg gyanánt.

Géemkázásuk jutalma két, soron kívül kiutalt rágó. Jobban örülnek, mint a dőlt pudringnak.

CSÜTÖRTÖKÖN A KÉK FALNAK jött el a vesztük. Pontosabban zöldeskék, de én ezt a színt csak az Adria sekély vizeinek jellemzőként tudom elviselni, falon se-hogy. Hát mi az nekem, négy kis felület, abból is kettőn ajtó, egyen ablak, na jó, a plafon, de még akkor is, egy óra alatt bemeselem. Csak-hogy: alaposabban megvizsgálva az egy négyzetdeciméterre eső vakolat-hibák számát, s laza húzópróbának téve ki a mintegy száz apró, s kampónyi szöveget, fel kell tenni a kérdést: nem volna-e célszerűbb előbb némi javítóvakolást megejteni. Célszerű volna, az igaz, csak éppen nem időtákarékos. Spermaknival letúrni, ami könnyen lejön, összesöpörni a sített, maltert keverni, lyukakat tömködni, glettelni — ez olyan fél nap, mint a pienty. Azonkívül hétágra süt az isten-áldotta nap, itt vagy már ötödik napja, s hol a hön óhajtott barnaság?

Szóval meszelés. Az, ha szárad, eltünteti, rejtetté teszi a hibákat, öszszetartja, ami porlad.

Hát... tényleg szárad. Fehéredik is. Már ahol. Eltünteti a lukat, már ahol a meszelő nem mélyítette még tovább a fal haló porhüvelyeit. Öszszetartja, tényleg, már ahol van mit összetartani, mert például a plafon vakolatát ezután csak a szentlélek... További nyereségként könyvelhető el egy kimoshatatlanra fröcskölt pulóver — kivágásában az alatta hor-dott garbó is, valamint egy darab farmernadrág, kivéve csizmaszárbá bújtatott lábszárait.

Tetszés- és részvétnyilvánítások mellőzendők. A belépés meszelni tudóknak ingyenes. Szünnap nincs.

PÉNTEKEN AZ ŐSZIBARACK-FÁK pattanásig feszült virágrügyekkel ébrednek, s a tűző nap és a várakozó álláspontonra helyezkedett méhecskék ingerlésének is csak azért állnak ellen, mert kihallják a szélből, hat-nyolc évük felhőnéző tapasztalásából tudják: délután még a kárunk is lehet. Várni kell, bűgják-sűgják egymásnak, az a dinnye sárgabaraok elsi-ette a dolgot! Miért gondolja, hogy ő megúszhatja szárazon a virágnylást?

Az őszibarackfáknak lesz igazuk. Négy óra körül leszáll a sárga helikopter, mely egész nap a környék vetései fölött köröszött, megjön viszont a szélzúgás, sötétedik is — már nem csak az ég alján. Aki él, kerti szerszámot, kempingszékét, kint felejtett babanyuszit ment biztos helyre, hogy mire az első borsözeme-k a fejüket koppantanák, már fedél alól nézhessük a jégesőt.

Tavaly ilyenkor a természetes mélyhűtőben vettett oda minden őszibarackvirágunk, mutatóba sem maradt belőlük. Az idén meg ez az áprilisi jégeső foszt meg bennünket a fáról szedett, harmatos-pihés barack evéséről — keseredünk el. De tíz perc múlva, a jöttment vihar múltával alig hiszünk a szemünknek: külső szirmaikba még jobban behúzódva ott a fákon minden virágrügy, hiánytalanul. Nagy dolog a tapasztalás és néha nem árt a kiváráss...

SZOMBATON A VENDÉG G. már vissza-visszazökök a kerékvágásba. Híreket hoz a városból, jót is, rosszat is. Meg újságokat. Gyorsan futjuk át a lapokat: új helyen gyökere- resztőkről, innen-onnan fűző szelekről, tanácstalanságról, főmunka-idő becsületéről, jól-rosszul leplezett hibákról, hirtelen lehűlésről olvassunk.

Pakolunk, indulunk — visszafeledkezni.

Ugye, mások is kijövünk — kérdik a gyerekek — legalább egy hétre? Természetesen.

PÁLFY KATALIN